

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 2 від 22.04.2024 року

Голова Приймальної комісії

Олександр ТУРУНЦЕВ

**Програма
фахового іспиту з економіки**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Спеціальність: 051 Економіка

Освітня програма: Міжнародна економіка

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з науково-педагогічної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

«РОЗГЛЯНУТО І ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні кафедри міжнародної
економіки

протокол № 7 від «19» квітня 2024 р.

Завідувачка кафедри

Алла ШЛАПАК

КИЇВ – 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма фахового іспиту з економіки (далі – Програма) є нормативним документом Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою міжнародної економіки Факультету економіки та управління на основі Освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка» спеціальності 051 «Економіка» другого (магістерського) рівня освіти.

На навчання за програмою підготовки магістра за спеціальністю 051 «Економіка» (Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка») зараховуються здобувачі, які продемонстрували достатній рівень знань з тем, перелік яких визначено для оцінювання підготовленості вступника до здобуття вищої освіти.

Мета фахового іспиту – перевірка теоретичної та практичної підготовки абітурієнта, що дозволить визначити потенціал і можливості для навчання на магістерському рівні за спеціальністю 051 «Економіка».

Фаховий іспит проводиться у формі тестування, що здійснюється протягом 60 хвилин в системі електронного тестування Університету (освітнє середовище Moodle). Фаховий іспит передбачає відповідь на 30 тестових завдань закритого типу простої множинної форми: у кожному завданні потрібно вибрати одну правильну відповідь із чотирьох запропонованих. Тестові завдання охоплюють весь зміст програми і добираються випадковим чином.

Кваліфікаційні вимоги до знань і умінь вступників

Фаховий іспит визначає рівень таких знань, вмінь та компетентностей:

- знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки;
- розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем;
- пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки;
- проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності;
- усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКА

Кількість балів (max - 200)	Критерії
180 – 200	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
160 – 179	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач.
140 – 159	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
120 – 139	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
100 – 119	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання, за слабе застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач.
1 – 99	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Фаховий іспит охоплює дисципліни: «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Економіка підприємства», «Міжнародна економіка».

МІКРОЕКОНОМІКА

Тема 1. Мікроекономіка як наука.

Мікроекономіка в системі економічних наук. Економікс. Економічні відносини на мікро- і макрорівнях. Взаємозв'язок мікро- і макроекономіки. Основні завдання і функції мікроекономіки як науки.

Характеристика предмету мікроекономіки. Мікроекономіка як наука, що вивчає теоретичні моделі логічної поведінки господарюючих суб'єктів у ринкових умовах. Суб'єкти економічних відносин на мікрорівні. Основні групи економічних відносин, що складають предмет мікроекономіки. Ринковий характер мікроекономічних відносин.

Методи мікроекономічного аналізу. Основні цілі і критерії мікроекономічного аналізу. Індуктивний і дедуктивний методи та їх взаємозв'язок. Виявлення тенденцій в процесі економічного аналізу. Абстрактний метод. Перевірка теорії фактами - важливий принцип мікроекономіки. "За інших рівних умов" - як метод аналізу. Використання математичних моделей, графіків, діаграм для кількісних прогнозів.

Тема 2. Основи теорії попиту та пропозиції.

Попит і пропозиція як важливі елементи ринку. Поняття попиту. Платоспроможний попит. Фактори які впливають на попит. Попит і ціна. Залежність попиту від нецінових факторів: доходів споживачів, цін на товари-замінники, супутні товари, споживацьких смаків та інш. Зміни у попиті та зміни попиту.

Поняття пропозиції. Закон пропозиції. Фактори, які впливають на пропозицію: ціни на ресурси, нові технології, ціни на альтернативну продукцію, податки і субсидії держави та ін.

Ринковий механізм збалансування попиту і пропозиції. Рівноважна ціна. Відхилення від рівноважної ціни і дисбаланс ринку. Поняття загальної економічної рівноваги.

Вплив цінових та нецінових факторів на зміну параметрів ринкової рівноваги. Поняття номінальної та реальної ціни. Індекс цін споживчих товарів.

Тема 3. Еластичність попиту та пропозиції.

Суть еластичності попиту. Еластичність попиту по ціні. Коефіцієнт еластичності попиту по ціні, значення, які він може приймати. Еластичний і нееластичний сегменти кривої попиту. Еластичність попиту по доходу. Перехресна еластичність попиту.

Фактори, що впливають на еластичність попиту: наявність товарів-замінників, сполучних товарів. Залежність еластичності попиту від часового фактора.

Еластичність пропозиції: поняття, коефіцієнт еластичності пропозиції по ціні, діапазон його значень. Фактори, які впливають на еластичність пропозиції.

Тема 4. Основи теорії поведінки споживача в ринкових умовах.

Корисність товару як економічна категорія. Відображення корисності товару у мікроекономічних моделях: кардиналізм та ординалізм. Показники корисності товару. Поняття загальної корисності та граничної корисності. Закон спадної граничної корисності.

Зміст теорії поведінки споживача. Розподіл грошового доходу споживача. Правило максимізації корисності. Рівновага споживача.

Прогнозування попиту на товар через кардиналістську модель максимізації корисності.

Ординалістський підхід до аналізу корисності. Припущення ординалістського підходу: порівнянність, транзитивність, ненасичуваність.

Крива байдужості. Карта кривих байдужості. Властивості кривих байдужості. Гранична норма заміщення. Зворотна залежність норми заміщення і граничної корисності.

Бюджетне обмеження споживача. Бюджетна лінія. Суміщення бюджетної лінії з картою кривих байдужості. Досягнення максимуму корисності за наявних бюджетних можливостей споживача. Стан рівноваги споживача.

Економічний механізм максимізації корисності при зростанні доходу споживача та зниженні (зростанні) цін.

Надлишок споживача.

Тема 5. Теорія фірми.

Фірма - первинна ланка народного господарства. Виробництво - основна галузь діяльності фірми. Виробничі фактори. Виробнича функція і максимізація випуску продукції. Характеристика виробничої функції.

Поняття граничного продукту. Середній продукт. Взаємозв'язок сукупного, середнього та граничного продуктів. Закон спадної віддачі факторів виробництва. Віддача від факторів виробництва:

Визначення попиту фірми на фактори виробництва: два підходи. Умова мінімізації витрат. Правило максимізації прибутку для ресурсного ринку.

Витрати виробництва. Сукупні, постійні і змінні витрати. Середні витрати. Особливості динаміки середніх постійних і середніх змінних витрат. Поняття граничних витрат.

Ефект зростання масштабів виробництва та фактори, що йому сприяють: спеціалізація, розподіл праці, технічна економія, неділимість виробництва та ін. Втрати від масштабів виробництва. Постійна віддача від масштабів.

Поняття точок беззбитковості. Аналіз сукупних та граничних величин при визначенні оптимального обсягу виробництва. Розрахунковий прибуток.

Граничний доход. Граничний прибуток. Основне правило максимізації прибутку для товарного ринку (визначення фірмою пропозиції товару).

Поняття альтернативних витрат. Економічний прибуток..

Тема 6. Основні типи ринкових структур

Основні типи ринкових структур. Критерії розмежування ринкових структур. Класифікація ринкових структур та визначення їх базових моделей.

Основні риси досконалої конкуренції. Особливості ціноутворення та виходу на ринок при досконалій конкуренції. Особливості динаміки доходу і витрат на вільно конкурентному ринку. Економічний механізм максимізації прибутку в умовах досконалої конкуренції. Досконала конкуренція як ідеальна і найбільш ефективна ринкова структура.

Характеристика монополії як ринкової структури. Виникнення монополій. Основні форми сучасних монополій. Бар'єри для вступу на ринок. Природні монополії.

Особливості низхідної кривої попиту: ціна перевищує граничний дохід, можливість підвищення ціни без зменшення обсягів продажу, еластичний та нееластичний сектори кривої попиту. Індекс Лернера. Диверсифікація цін. Економічні наслідки монополії.

Характеристика олігополії як ринкової структури. Виникнення олігополій та їх сучасні форми. Однорідні і диференційовані олігополії. Взаємозалежність як форма конкурентної боротьби. Домовленість про ціни. Картелі та джентльменські угоди. Інші види олігопольних змов: асоціації, холдинги, патентні пули, консорціуми та ін.. Індекс галузевої концентрації, індекс Гіршмана-Герфіндаля. Олігопольна координація і співробітництво. Твердість цін як характерна риса олігопольних галузей господарства. Характеристика олігопольного суперництва. Моделі поведінки фірм на олігопольному ринку: модель Курно, модель ламаної кривої попиту, ціноутворення в умовах змови, лідерство в цінах та ін.

Характерні риси ринку монополістичної конкуренції. Рівновага фірм в умовах монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція і просування товарів. Витрати монополістичної конкуренції та економічний прибуток. Економічна та соціальна ефективність монополістичної конкуренції.

Тема 7. Ринок факторів виробництва. Загальна характеристика

Загальна характеристика і особливості ринку виробничих ресурсів. Формування попиту на фактори виробництва. Похідний характер попиту на ресурси.

Особливості ціноутворення на ринках ресурсів. Граничний факторний продукт. Граничний факторний дохід. Граничні факторні витрати. Крива попиту на ресурс. Фактори, що спричиняють зміни у попиті на ресурс: зміна попиту на готову продукцію, зміна продуктивності ресурсу, зміна цін інших ресурсів.

Еластичність попиту на ресурси. Фактори, що впливають на еластичність попиту на ресурси: цінова еластичність попиту на готовий продукт, питома вага видатків на ресурс у загальних виробничих витратах, взаємозамінність ресурсів, зниження граничної продуктивності змінного ресурсу.

Співвідношення ресурсів і максимізація прибутку. Правило оптимального співвідношення ресурсів з метою мінімізації витрат і максимізації прибутку. Основна умова максимізації прибутку.

Тема 8. Ринок праці і заробітна плата

Ринок праці: загальна характеристика. Пропонування праці на досконало конкурентному ринку. Основний фактор, що впливає на вибір робітника – ставка заробітної плати. Ефект заміни і ефект доходу. Попит фірми на працю. Криві попиту і пропонування на працю. Рівновага фірми і галузі на конкурентному ринку праці.

Заробітна плата. Номінальна і реальна заробітна плата. Механізм визначення реальної заробітної плати.

Ринок праці в умовах недосконалої конкуренції. Монопсонія на ринку праці. Співвідношення між граничними витратами на ресурс і граничним доходом на ресурс в умовах монопсонії. Роль профспілок на ринку праці. Двостороння монополія.

Диференціація ставок заробітної плати. Людський капітал.

Тема 9. Ринки капіталу і природних ресурсів

Поняття ринку капіталу. Трактовка капіталу у марксистській і немарксистській літературі. Продуктивність капіталу. Методи визначення чистої продуктивності капіталу.

Процентний доход на капітал. Ціна позичкового капіталу. Рівноважна норма проценту. Лізинговий капітал. Ціна лізингу. Взаємозалежність між вартістю лізингу та позичковим процентом.

Поняття дисконтування. Дисконтований доход. Механізм дисконтування прибутку. Дисконтування вартості цінних паперів. Дисконтування ефективності нових інвестицій. Визначення доцільності інвестування ресурсів шляхом дисконтування капіталу і доходу.

Ринок природних ресурсів. Фіксований характер пропонування землі. Попит на землю. Рента як доход на ресурси зі сталою пропозицією. Чиста економічна (абсолютна) рента. Диференціальна рента.

Крива попиту і пропозиції природних ресурсів. Рівноважна ринкова ціна земельної ділянки. Орендна плата. Граничні і середні витрати виробництва при нерівноцінних земельних угіддях.

Підприємницький дохід і економічний прибуток. Економічна природа прибутку. Прибуток як економічна категорія. Трактовка прибутку А.Смітом і Д.Рікардо. Сучасні тлумачення прибутку у марксистській і немарксистській літературі. Прибуток як плата за послуги підприємницької діяльності, за новаторство і талант в управлінні фірмою, за ризик, за невизначеність результатів господарських рішень. Маса і норма прибутку.

МАКРОЕКОНОМІКА

Тема 1. Предмет і методи макроекономіки

Місце макроекономіки в системі економічних наук. Особливості макроекономічного аналізу економіки, його зв'язок та особливості порівняно з мікроекономікою.

Економічна система як об'єкт макроекономіки: поняття економічної системи. Традиційна, командно-адміністративна, ринкова та змішана економічна система. Поняття перехідної економіки.

Використання ресурсів економічної системи. Кругообіг ресурсів економічної системи, перетворення витрат у доходи. Модель круговороту ресурсів і продуктів економічної системи.

Поняття агрегованих складових та їх роль у економічній системі. Домашні господарства, приватний (підприємницький) сектор, держава та закордон – головні суб'єкти економічної системи. Агреговані макроринки.

Предмет макроекономіки.

Методи макроекономіки. Моделювання як головний метод макроекономічних досліджень. Функціональні залежності та балансові макромоделі. Функції макроекономіки.

Економічні течії макроекономіки: класична політекономія, кейнсіанство, монетаризм, економіка пропозиції, теорія раціональних очікувань, інституціоналізм.

Тема 2. Основні показники системи національних рахунків

Поняття та принципи побудови системи національних рахунків (СНР). Валовий національний продукт (ВНП) – основний показник СНР. Особливості обчислення ВНП: поняття кінцевого та проміжного споживання, вимір у поточних цінах за рік, національна приналежність виробників.

Методи обчислення ВНП: обчислення ВНП за доходами та за витратами.

Поняття номінального і реального ВНП. Індекс цін споживчих товарів, індекс цін інвестиційних товарів, індекс цін промислових товарів. Дефлятор ВНП. Аналіз динаміки реального ВНП.

Показники, що розраховуються на основі ВНП. Валовий внутрішній продукт (ВВП). Відмінність між ВНП та ВВП, економічні наслідки значної розбіжності між ВНП та ВВП. Чистий національний продукт (ЧНП), національний доход (НД), особистий доход (ОД), використовуваний доход (ВД).

ВНП та економічний добробут: ВНП на душу населення. Недоліки ВНП як показника розвитку економіки: нерівномірність розподілу ВНП, екологічні проблеми, якість продукції. Міжнародні групування країн за рівнем ВНП на душу населення, галузевою структурою (первинні, вторинні, третинні галузі) та ін співставлення. Індекс розвитку людини.

Тема 3. Базова макроекономічна модель “сукупний попит - сукупна пропозиція”

Сукупний попит: суть та складові. Крива сукупного попиту. Рівень цін як головний фактор сукупного попиту. Нецінові фактори сукупного попиту та особливості їх впливу.

Суть сукупної пропозиції. Горизонтальний (кейнсіанський), проміжний та вертикальний (класичний) відрізки кривої сукупної пропозиції. Цінові та нецінові фактори сукупної пропозиції.

Макроекономічна рівновага в моделі “сукупний попит - сукупна пропозиція”. Рівноважний рівень цін та рівноважний ВНП. Рівновага на класичному, проміжному та кейнсіанському відрізках кривої сукупної пропозиції. Наслідки та задачі макроекономічного регулювання в кожному з цих випадків.

Ефект храповика.

Тема 4. Макроекономічна нестабільність

Циклічність як закономірність розвитку економіки. Суть економічного циклу та його фазова структура. Динаміка обсягів виробництва, цін, зайнятості та процентної ставки у періоди піку, спаду, депресії та поживлення. Види економічних циклів. Антициклічне регулювання економіки. Нециклічні коливання: сезонні коливання, структурні та системні кризи.

Поняття безробіття. Фрикційне, структурне, сезонне та циклічне безробіття. Приховане безробіття. Поняття робочої сили, визначення рівня безробіття. Природний рівень безробіття.

Соціально-економічні наслідки безробіття. Потенційний рівень ВВП. Відставання ВВП та закон Оукена.

Інфляція як форма прояву і причина макроекономічної нестабільності. Вимірювання інфляції. Помірна (повзуча), галопуюча та гіперінфляція.

Надлишкова емісія, структурні диспропорції економіки та спад виробництва - основні причини інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат. Стагфляція. Взаємозв'язок інфляції та безробіття, крива Філіпса. Економічні наслідки інфляції.

Тема 5. Класична та кейнсіанська модель макроекономічної рівноваги.

Вади ринку та необхідні сит державного регулювання економіки. Цілі та функції державного регулювання. Рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції і повна зайнятість ресурсів: класична модель макроекономічної рівноваги та повної зайнятості ресурсів; кейнсіанська модель макроекономічної рівноваги та повної зайнятості ресурсів.

Споживання у системі відтворення суспільного продукту. Види споживчих товарів та вплив зміни попиту на них на забезпечення сталого функціонування економічної системи. Функція споживання неокласиків, функція споживання Кейнса. Середня та гранична схильність до споживання.

Сутність заощаджень та їх чинники, функція заощаджень, середня та гранична схильність до заощаджень, аналіз взаємозв'язку заощаджень і доходу.

Інвестиції в моделі макроекономічної рівноваги: сутність та типи інвестицій; автономні та похідні (індуційовані) інвестиції; неокласична та кейнсіанська функція інвестицій; рівновага на фінансових ринках та рівноважна процентна ставка; причини не співпадання обсягів заощаджень та інвестицій.

Фактичні і планові інвестиції. "Кейнсіанський хрест". Механізм досягнення рівноважного обсягу виробництва, мультиплікатор автономних витрат; податковий мультиплікатор, рецесійний та інфляційний розриви.

Валові і чисті інвестиції. Амортизаційна політика.

Тема 6. Бюджетно-податкова політика

Сутність та короткострокові і довгострокові цілі бюджетно-податкової політики. Стимулююча бюджетно-податкова політика (фіскальна експансія),

стримує бюджетно-податкова політика (фіскальна рестрикція). Сутність бюджету.

Державні видатки як інструмент державного регулювання макроекономічних процесів. Основні напрями державних видатків. Мультиплікатор державних закупівель.

Податки як інструмент державного регулювання макроекономічних процесів: сутність, функції та види податків. Принципи оподаткування. Податкова ставка. Критична межа оподаткування. Крива Лаффера. Механізм впливу податків на макроекономічні процеси. Податковий мультиплікатор.

Дискреційна і недискреційна фіскальна політика.

Механізм впливу автоматичних вбудованих стабілізаторів на стан державного бюджету.

Бюджетні дефіцити та надлишки, структурний та циклічний дефіцити державного бюджету.

Вплив монетарного і немонетарного способів фінансування дефіциту державного бюджету на макроекономічні процеси.

Тема 7. Грошовий ринок та монетарна політика.

Сутність грошей. Функції та властивості грошей. Грошові агрегати, грошова база та грошова маса.

Попит на гроші: класична теорія попиту на гроші; кейнсіанська теорія попиту на гроші; попит на гроші і процентна ставка.

Пропозиція грошей. Банківська система та її функції. Створення грошей системою комерційних банків. Грошовий мультиплікатор.

Грошовий ринок та механізм встановлення рівноваги на грошовому ринку.

Монетарна політика: цілі та види монетарної політики, інструменти монетарної політики.

Взаємозв'язок монетарної та фіскальної політики.

Тема 8. Економічне зростання

Поняття і типи економічного зростання: інтенсивний, екстенсивний, змішаний. Показники економічного зростання. Фактори економічного зростання: чинники попиту, пропозиції, розподілу.

Концепції економічного зростання: концепція нульового економічного зростання, концепція сталого економічного розвитку, концепція ноосферного розвитку, концепція інноваційного зростання.

Моделі економічного зростання: класичні моделі А Сміта, Т. Мальтуса, Ж.-Б. Сея; неокласична модель економічного зростання Р. Солоу; кейнсіанська модель; некейнсіанська модель економічного зростання Домара-Харода; модель Хікса – Семуелсона.

Необхідність та основні фактори сталого зростання економіки України.

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Тема 1. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.

Види підприємств, їх характеристика. Господарська діяльність та ознаки її здійснення. Підприємство як суб'єкт господарювання. Класифікація

підприємств. Об'єднання підприємств. Форми добровільного й інституційного об'єднання підприємств та організацій: мета їх створення, особливості та ефективність діяльності.

Тема 2. Основи підприємництва.

Підприємництво як сучасна форма господарювання. Принципи, складові та функції підприємництва. Форми та види підприємництва. Договірні взаємовідносини та партнерські зв'язки в підприємницькій діяльності. Міжнародне підприємництво. Моделі підприємницької діяльності.

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємства

Макросередовище та мікросередовище: поняття й загальна характеристика. Ринкове середовище функціонування підприємств (сутність, функції і типи). Ринок та ринкова інфраструктура. Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність підприємств в Україні.

Тема 4. Види організаційних структур управління підприємством.

Виробнича і загальна структура підприємства. Функції процесу управління. Сутність і особливості понять: управління; принципи управління; функції управління; організація мотивації. Методи управління та їх класифікація. Види управління. Організаційні структури управління підприємством: лінійна, функціональна, лінійно-функціональна, дивізіональна, матрична.

Тема 5. Основний капітал.

Сутність понять «основний капітал» та «основні фонди (засоби) підприємства». Класифікація основних фондів підприємства. Амортизаційні відрахування. Розрахунок величини амортизаційних відрахувань із застосуванням різних методів. Показники оцінки стану та ступеня використання основних засобів підприємства. Шляхи підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.

Тема 6. Оборотний капітал.

Сутність понять «оборотний капітал» та «оборотні засоби підприємства». Структура оборотних засобів. Нормування оборотних засобів. Розрахунок нормативів окремих елементів оборотних засобів. Визначення необхідної величини оборотних засобів підприємства за різних умов господарювання. Показники оцінки та використання оборотних засобів підприємства.

Тема 7. Інтелектуальний капітал.

Сутність інтелектуального капіталу. Інтелектуальна власність. Інтелектуальні продукти. Захист інтелектуальної власності. Нематеріальні ресурси та активи підприємства. Способи оцінки та амортизації нематеріальних активів підприємства. Шляхи підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу підприємства.

Тема 8. Персонал підприємства, продуктивність праці.

Сутність поняття «персонал підприємства». Сутність категорій: трудові ресурси, персонал; категорії персоналу; професія; спеціальність; кваліфікація; структура; чисельність персоналу; кадрова політика; оцінка персоналу; продуктивність праці; трудомісткість. Склад та структура персоналу

підприємства. Сутність поняття продуктивності праці та її види. Методи розрахунку продуктивності праці. Фактори підвищення продуктивності праці на підприємстві. Показники стану та руху персоналу на підприємстві.

Тема 9. Оплата праці.

Сутність поняття «оплата праці». Мінімальна заробітна плата та її динаміка. Організація оплати праці на підприємстві. Форми і системи оплати праці. Порядок розрахунку оплати праці за різними системами. Податки. Динаміка доходів населення України. Питома вага оплати праці в доходах населення.

Тема 10. Обґрунтування виробничої програми підприємства.

Планування виробничої програми. Основні показники виробничої програми. Сутність категорій: виробнича програма; номенклатура; асортимент; натуральні та вартісні показники; обсяг виробництва продукції, товарна продукція, незавершене виробництво; оптимальна виробнича програма; виробнича потужність.

Тема 11. Інноваційна діяльність.

Сутність поняття «інновація». Класифікація інновацій. Характеристика глобальних та локальних нововведень. Характеристика інноваційної діяльності підприємства. Суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності. Інноваційні процеси. Інноваційний продукт. Інноваційне підприємство. Функції та значення технополісу, технопарку та бізнес-інкубатора. Інноваційний проект. Економічна ефективність технічних і організаційних нововведень.

Тема 12. Витрати підприємства і ціни на його продукцію.

Поняття витрат та їх класифікація. Собівартість продукції (робіт, послуг). Кошторис витрат на виробництво. Калькулювання собівартості продукції. Методи калькулювання: нормативний, попередільний, позамовний, АВС-метод, «директ-костинг», «стандарт-костинг». Показники витратності виробництва. Резерви зниження витрат на підприємстві. Ціни на продукцію (роботи, послуги) підприємства. Прямі та непрямі податки. Методи ціноутворення на підприємстві.

Тема 13. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання.

Поняття про дохід і прибуток. Класифікація видів прибутку підприємств. Методика визначення фінансового результату. Чинники впливу на величину прибутку. Показники ефективності діяльності підприємства. Показник рентабельності. Точка беззбитковості та запас фінансової міцності підприємства.

Тема 14. Оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності.

Інноваційна діяльність та її пріоритетні напрями. Сучасний стан інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах. Показники, які характеризують виробничий ефект від застосування інновації. Показники, що характеризують фінансову ефективність нововведень. Показники

інвестиційної ефективності інновацій. Оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Тема 1. Міжнародна економічна система

Міжнародна економічна система, її елементи. Фактори міжнародного поділу праці. Інтернаціоналізація господарського життя. Міжнародний поділ праці. Міжнародна спеціалізація виробництва. Міжнародне виробниче кооперування. Форми міжнародної кооперації. Міжнародні економічні відносини.

Тема 2. Трансформація міжнародних економічних відносин

Особливості форм міжнародних економічних відносин та рівні їх реалізації. Принципи міжнародних економічних відносин. Вплив середовища міжнародних економічних відносин на бізнес-діяльність. Характеристика середовища міжнародних економічних відносин. Політико-правове, економічне, соціально-культурне середовище. Ресурси та інфраструктура. Міжнародний транспорт та зв'язок.

Організація та суб'єкти міжнародної економічної діяльності. Різновиди міжнародних організацій. Види міжнародної економічної діяльності. Рівні та органи адміністративно-правового регулювання міжнародної економічної діяльності.

Тема 3. Диверсифікація міжнародної економічної діяльності

Міжнародна економічна діяльність. Форми міжнародної економічної діяльності. Нові форми міжнародної економічної діяльності. Суб'єкти МЕД. Специфічні суб'єкти МЕД. Мотивація здійснення міжнародної економічної діяльності для суб'єктів різних рівнів.

Транснаціональні компанії. Структура ТНК. Транснаціональні корпорації, сутність, критерії, еволюція та структура. Масштаби діяльності ТНК та БНК. Транснаціональні банки. Форми міжнародної економічної діяльності підприємств. Багатонаціональні компанії у формуванні мережевої економіки.

Тема 4. Міжнародна торгівля та рівновага світового попиту та пропонування

Еволюція теорій міжнародної торгівлі. Класичні теорії міжнародної торгівлі. Меркантилізм. Теорія абсолютних переваг А.Сміта. Теорія порівняльних переваг Д.Рікардо. Теорія порівняльної наділеності факторами Е.Хекшера – Б.Оліна. Парадокс В.Леонт'єва. Теорія життєвого циклу товару. Теорія подібності країн. Неотехнологічні теорії. Теорія конкурентних переваг М.Портера. Неофакторні теорії міжнародної торгівлі.

Поняття світового ринку. Світовий ринок товарів. Світовий ринок послуг. Послуга. Класифікація послуг. Кількісні та якісні показники міжнародної торгівлі. Структурні показники міжнародної торгівлі. Показники динаміки. Показники результатів. Показники відкритості економіки. Сучасна структура світового ринку товарів і послуг. Географічна структура світового ринку. Товарна структура світового ринку. Сучасні тенденції розвитку

світового ринку товарів та послуг. Зовнішня торгівля України: географічна та товарна структура. Україна на глобальному ринку товарів та послуг.

Тема 5. Форми, методи міжнародної торгівлі та цінова політика на світовому ринку

Форми міжнародної торгівлі. Види міжнародної торгівлі. Зустрічна торгівля. Форми зустрічної торгівлі.

Методи міжнародної торгівлі. Переваги та недоліки торгівлі напряду та через посередників. Види посередників. Посередницькі операції.

Ціноутворення на світовому ринку. Класифікація цін у міжнародній торгівлі. Система знижок у міжнародній торгівлі. Базисні умови постачання (INCOTERMS) та їх роль у формуванні ціни зовнішньоторговельних угод. Нові правила INCOTERMS.

Тема 6. Міжнародний науково-технологічний обмін

Сутність міжнародного науково-технологічного обміну та його форми. Сутність та види патентних угод. Особливості сучасної ліцензійної торгівлі. Основні форми передачі технологій. Канали передачі технологій. Лізинг як форма передачі технологій. Форми платежів за ліцензійними угодами.

Особливості купівлі-продажу «ноу-хау». Види та особливості торгівлі інжиніринговими послугами. Міжнародний трансферт технологій, особливості технологічних стратегій країн світу. Фактори і пріоритети інноваційно-технологічного лідерства країн. Використання глобальними корпораціями інновацій на світових ринках. Форми техноглобалізму країн. Регуляторні механізми стимулювання розвитку світового ринку інновацій.

Тема 7. Регуляторні механізми міжнародної торговельної системи

Міжнародна торговельна політика. Інструменти міжнародної торгівлі. Види торговельної політики. Фрїтрейдерство. Протекціонізм. Форми протекціонізму. Регулювання міжнародної торгівлі. Систематизація регуляторних механізмів зовнішньоторговельних відносин. Рівні та інструменти регулювання міжнародної торгівлі. Одностороннє, двостороннє та багатостороннє регулювання міжнародної торгівлі.

Тарифне регулювання міжнародної торгівлі. Митний тариф і його функції. Класифікація митного тарифу. Вплив мита на національну економіку.

Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі. Кількісні обмеження. Квотування (контингентування). Види квот. Ліцензування. Види ліцензій. «Добровільне» обмеження експорту. Приховані методи. Адміністративні формальності. Технічні бар'єри. Встановлення мінімальних імпорتنих цін. Імпортні податки. Імпортний депозит. Компенсаційне мито. Антидемпінгове мито. Валютні обмеження. Стимулювання експорту. Експортна субсидія. Експортні кредитні субсидії. Державне кредитування експорту та страхування експортних кредитів. Податкові пільги. Організаційно-інформаційне сприяння. Частка національної участі. Стимулювання національного виробництва.

Демпінг. Види демпінгу. Спорадчий демпінг. Навмисний демпінг. Зустрічний демпінг. Постійний демпінг. Зворотній демпінг. Умови здійснення демпінгу. Антидемпінгове мито. Методи визначення ставки антидемпінгового

мита.

Світова організація торгівлі. Роль СОТ у регулюванні міжнародних торговельних відносин. Принципи СОТ. Наслідки вступу України до СОТ. Захист національних економічних інтересів в межах СОТ.

Тема 8. Міжнародний рух інвестиційного капіталу, портфельне інвестування та кредитування

Інвестиції. Прямі іноземні інвестиції. Портфельні інвестиції. Класичні теорії мотиваційної інвестиційної діяльності. Неокласичні теорії мотиваційної інвестиційної діяльності. Фактори впливу на міжнародну інвестиційну діяльність. Стимулювання інвестиційної діяльності міжнародними організаціями. Заходи стимулювання ПІІ. Методи стимулювання ПІІ. Форми іноземних інвестицій. Види міжнародних інвестицій. Показники інвестицій.

Методи здійснення прямого іноземного інвестування.

Міжнародна інвестиційна політика держави. Стимулювання інвестицій.

Вільні економічні зони. Методи стримування інвестиційних потоків.

Міжнародна інвестиційна діяльність та міжнародна інвестиційна позиція України. ЗІП в Україні.

Ринок цінних паперів. Структура ринку цінних паперів. Тенденції розвитку ринку цінних паперів. Квота портфельних інвестицій. Теорії портфельного інвестування.

Міжнародний кредит. Ознаки міжнародного кредиту. Суб'єкти міжнародного кредиту. Функції міжнародного кредиту.

Форми міжнародного кредиту. Зв'язані кредити. Фінансові кредити. Експортні кредити. Форфейтинг. Компенсаційні угоди. Факторинг. Факторингові операції. Внутрішні кредити. Іноземні (зовнішні) кредити. Змішані кредити. Товарні кредити. Валютні (грошові) кредити. Урядові (державні) кредити. Фірмові (комерційні) кредити. Вексельний кредит. Кредит за відкритим рахунком. Купівельний аванс. Кредити міжнародних фінансово-кредитних організацій. Приватні кредити. Змішані кредити. Брокерський кредит. Банківський кредит. Синдикований (консорціальний) кредит. Акцептно-рамбурсний кредит. Обліковий кредит.

Форми кредитування експорту. Лізинг. Класифікація лізингу. Ознаки лізингу. Світовий ринок лізингових послуг. Лізингові послуги в Україні. Факторинг. Переваги факторингу. Ціна факторингу. Ринок факторингових послуг. Динаміка надання факторингових послуг.

Міжнародні кредитно-фінансові інститути.

Зовнішня заборгованість України та шляхи її вирішення. Україна в міжнародних кредитних відносинах.

Тема 9. Формування глобального фінансового ринку

Сутність та причини міжнародного руху капіталу. Показники руху капіталу. Характерні риси сучасного етапу міжнародного руху капіталу. Експорт підприємницького капіталу та його види. Міжнародна офіційна допомога розвитку.

Фінансові ресурси. Джерела зовнішнього фінансування країн. Світовий фінансовий ринок, його функціональна, інституціональна, валютна та

географічна структура. Функції світового фінансового ринку та умови його функціонування. Сучасні трансформації світового фінансового ринку. Чинники формування глобального фінансового ринку. Міжнародний ринок титулів власності. Міжнародний ринок боргових зобов'язань. Міжнародний ринок похідних фінансових інструментів. Євроринки та специфіка їх функціонування. Диверсифікаційні процеси глобальних фінансових ринків.

Основні світові фінансові центри та характеристика їх діяльності. Офшорні зони та компанії: особливості функціонування. Світові фінансові кризи: причини виникнення та наслідки.

Тема 10. Модифікація світового ринку праці. Міжнародні міграційні процеси у XXI ст.

Світовий ринок праці. Шляхи формування міжнародного ринку праці. Тенденції розвитку ринку праці. Чинники впливу на формування ринку праці. Чисельність населення. Моделі ринку праці. Рейнська (європейська) модель. Американська (ліберальна) модель. Японська модель ринку праці. Шведська модель. Європейська модель ринку праці. Англійська (європейсько-кейнсіанська) модель ринку. Німецька (неоліберальна) модель ринку.

Структура світового ринку праці. Сегменти. Географічна структура світового ринку праці. Фактори впливу на розвиток світового ринку праці. Показники розвитку світового ринку праці. Продуктивність. Безробіття. Старіння. Рівень зайнятості. Секторальна зайнятість. Безробітні, що живуть за межею бідності. Зайнятість. Часткова занятість. Основні напрями підвищення зайнятості на міжнародному ринку праці. Нові форми зайнятості. Аутсорсинг. Лізинг персоналу. Темпінг. Аутстафінг.

Міграція. Міграція робочої сили. Види міжнародної міграції. Міграція висококваліфікованих кадрів. Основні причини міжнародної міграції. Коефіцієнт Джині. Закономірності розвитку міжнародної трудової міграції. Характерні закономірності розвитку міжнародної трудової міграції

Етапи розвитку міграційних потоків. Світові центри тяжіння робочої сили.

Напрями міжнародної трудової міграції. Кількісні виміри міграційних процесів. Перекази мігрантів. Наслідки міжнародної міграції. Переваги для країн-імпортерів робочої сили. Переваги для країн-експортерів робочої сили. Недоліки для країн-імпортерів робочої сили. Недоліки для країн-експортерів робочої сили. Ефекти країни від міграції.

Міжнародні організації в регулюванні міжнародної міграції. Міжнародна організація праці (МОП). Комісія ООН по народонаселенню. Міжнародна організація з міграції (МОМ). Організація ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). Управління верховного комісара у справах біженців (УВКБ) при ООН Система постійного нагляду за міграцією (CONEMI). Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Програма розвитку ООН (ПРООН).

Україна у світових міграційних процесах.

Тема 11. Світова валютна система та міжнародні розрахунки

Валюта. Види валюти. Резервна валюти. Типи валют. Конвертованість

валюти. Конвертованість за поточними операціями. Конвертованість за капітальними операціями. Повна конвертованість. Внутрішня конвертованість. Зовнішня конвертованість. Часткова конвертованість. Неконвертована валюта. Вільна конвертованість.

Валютний курс. Функції валютного курсу. Фактори, що впливають на валютний курс. Чинники, що впливають на валютний курс. Види валютних курсів. Номінальний валютний курс. Реальний валютний курс. Спот курс. Форвардний курс. Ринковий (розрахунковий) курс. Крос-курс. Валютне котирування. Непряме котирування. Пряме котирування.

Поняття валютної системи та її структура. Світова, регіональна та національна валютні системи. Суб'єкти міжнародних валютних відносин.

Основні елементи національної та світової валютної системи. Еволюція світової валютної системи.

Поняття та суб'єкти міжнародних розрахунків. Типи і види міжнародних розрахунків. Торговельні й неторговельні розрахунки. Відкритий рахунок. Інкасо. Акредитив. Форми міжнародних розрахунків та фактори їх вибору в міжнародних комерційних відносинах.

Механізм міжнародних розрахунків. Схема міжнародних розрахунків по документарному акредитиву, векселю та інкасо. Ступінь ризику суб'єктів при виборі форм міжнародних розрахунків. Інтернет в системі міжнародних розрахунків.

Сутність та структура платіжного балансу. Теорії платіжного балансу. Методологія складання платіжного балансу. Види платіжних балансів: базисний баланс, баланс автономних рахунків, баланс ліквідності. Баланс міжнародної інвестиційної заборгованості

Порівняльна характеристика платіжних балансів провідних країн світу. Платіжний баланс України: стан, структура, динаміка.

Тема 12. Міжнародна регіональна економічна інтеграція

Сутність і фактори розвитку міжнародної регіональної інтеграції. Теорії економічної інтеграції, методологічні принципи теоретичних моделей.

Рівні, форми і типи міжнародної регіональної інтеграції. Стимулювання політики регіоналізму. Ефекти регіональних торговельних угод. Динамічні та статичні ефекти економічної інтеграції.

Тема 13. Європейська економічна інтеграція

Особливості європейської інтеграції. Теоретичні концепції економічної інтеграції в ЄС. Позиції ЄС у глобальній економіці. Процес європейської інтеграції та його витоки. Структурна модель Європейського Союзу. Органи та інституції ЄС. Система прийняття рішень в ЄС. Цілі, принципи та повноваження ЄС. Європейський внутрішній ринок. Економічний та монетарний союз ЄС. Європейські політики.

Детермінанти євроінтеграційної стратегії України та проблеми її реалізації. Передумови формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Інтеграційні процеси в системі європейського континентального ринку.

Пріоритетні напрями геополітичної та галузевої орієнтації України. Україна у процесах європейської економічної інтеграції. Проблеми та

перспективи співпраці України з країнами Європейського Союзу. Інтеграційний вибір України. Євроінтеграційна стратегія України.

ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

1. На якому етапі міжнародної економічної інтеграції відбувається узгодження економічної, фінансової та валютної політик і створення установ, що мають право приймати рішення від імені угруповання у цілому?

- а) економічний союз
- б) зона преференційної торгівлі
- в) митний союз
- г) спільний ринок

2. Оберіть найбільш точне визначення поняття «портфельні іноземні інвестиції»:

- а) вкладання капіталу резидентом однієї країни у підприємство-резидент іншої з метою набуття довготривалого економічного інтересу
- б) частка іноземного інвестора в прибутках компанії, яка не розподілена, а використана для подальшого збільшення активів компанії
- в) вкладання капіталу в іноземні цінні папери, що не надають інвестору повного реального контролю над об'єктом інвестування
- г) інвестиції в будь-які види цінних паперів в інших країнах

3. Обсяг виробництва підприємства — 5 тис. од., сукупні витрати — 25 тис. грн., постійні витрати – 15 тис. грн. Середні змінні витрати складають:

- а) 5 грн.
- б) 10 грн.
- в) 2 грн.
- г) 3 грн.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні

1. Lukianenko D., Poruchnik A., Stoliarchuk Y. International economy: handbook. Kyiv: KNEU, 2021. 671 p.

2. Галушка З.І., Поченчук Г.М. Економіка: теорія і практика. Підручник. Чернівці: Чернів. нац. Ун-т, 2020. 232 с.

3. Економіка підприємства: Навч. посібник / уклад. Н. В. Романченко, Т. В. Кожемякіна, К. В. Пічик. Київ: НаУКМА, 2018. 343 с.

4. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 620 с.

5. Іванілов О. Економіка підприємства. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 728 с.
6. Козакова О.М., Забарна Е.М. Макроекономіка: підручник. Херсон: Олді-плюс, 2019. 428 с.
7. Міжнародна економіка і міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / [С. І. Архієреєв, Н. М. Волоснікова, С. О. Климова]; за ред. проф. С. І. Архієреєва; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2019. 233 с.
8. Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 416 с.
9. Рудий М.М., Жебка В.В. Мікроекономіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 360 с.
10. Сучасна міжнародна економіка: підручник / В. В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, О. В. Золотарьова та ін.; за ред. В.М. Тарасевича. Дніпро: ПБП «Економіка», 2019. 386 с.

Додаткові

1. Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка. Підручник. 2-ге вид. перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 688 с.
2. Гусєва О.Ю., Воскобоева О.В., Хлевицька Т.Б., Голобородько А.Ю., Ромащенко О.С. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2020. 215 с.
3. Дмитрієв І.А., Шевченко І.Ю. Економіка підприємства: навчальний посібник для практичних занять і самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів. Харків: ХНАДУ, 2018. 292 с.
4. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка : навч. посіб. / Мацелюх Н. П. та ін. Ірпінь, 2018. 298 с.
5. Міжнародна економіка = International economics : підручник / Є. В. Савельєв, І. Я. Зварич; Тернопіл. нац. екон. ун-т. 4-е вид., перероб. та допов. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 423 с.
6. Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах : навч. посіб. / П.П. Гаврилко, А.В. Колодійчук, С.П. Лазур, Ф.А. Важинський; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Ужгор. торг.-екон. ін-т. Львів: ННВК «АТБ», 2019. 257 с.